

Іванов Д.А.

*Національний університет «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук,
доцент кафедри морського та митного права, доцент*

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Становлення і структура інформаційного права містить аналіз інформаційних відносин як об'єкта правового регулювання. Його поява обумовлена закономірним розвитком і ускладненням суспільних відносин, в результаті якого збільшуються інформаційні потоки в суспільстві, об'єми і структуризація інформації. Є необхідним постійне удосконалення матеріальних носіїв інформації, можливостей щодо її передачі і зберігання. Розвиток матеріальних носіїв інформації в суспільстві відбувається в такому порядку: спочатку існує тільки мова, потім з'являється писемність, далі – книгодрукування.

Наступний етап – розвиток комунікацій, винахід телефону, радіо, телебачення. Нарешті, з'являється ЕОМ, можливості удосконалення якої практично безмежні. Причому спостерігається відома діалектична суперечність: нові потреби в інформаційних технологіях народжують нові винаходи і нововведення, а ті, у свою чергу, розповсюджуючись по всьому світу, роблять людство залежним в інформаційному плані від цих нововведень і тим самим ще більш ускладнюють суспільні відносини, породжують нові потреби у споживанні і в передачі інформації.

Таким чином, з'являються суспільні відносини, в яких інформація крім того, що вона є засобом існування будь-яких суспільних відносин і в цьому сенсі не відокремлена від них, починає виступати як щось індивідуалізоване, «відірване», відособлене, тобто виступає тим об'єктом, з приводу якого ці відносини складаються.

Слід погодитись з думкою С.Є. Чанова, який виокремлює такі групи суспільних відносин, що виникають в інформаційній сфері з приводу інформації:

1) відносини, пов'язані із створенням і перетворенням інформації, зокрема об'єкти інтелектуальної власності; відносини, пов'язані із створенням офіційної інформації органами державної влади і місцевого самоврядування; відносини, пов'язані із створенням масової інформації та ін.;

2) відносини, пов'язані із зберіганням інформації – обов'язкове зберігання деяких видів інформації; захистом інформації; зберіганням інформації з особливим режимом доступу та ін.;

3) відносини, пов'язані з передачею і поширенням інформації – включають відносини з приводу поширення офіційної інформації, зокрема правової; відносини, що виникають при поширенні інформації за допомогою використання глобальних інформаційних систем;

4) відносини, пов'язані із споживанням інформації – з приводу реалізації прав громадян на інформацію; зі сферою бібліотечної справи та архівів, а також деякі інші (Чаннов С.Е. Информационное право как комплексная отрасль права // Информационно-образовательный юридический портал «Всё о праве». – Режим доступа: <http://www.allpravo.ru>).

В цілому, суть інформаційно-правових відносин в суспільстві можна охарактери-

зувати так:

– по-перше, ці відносини визначаються об'єктивними економічними відносинами, заснованими на розмаїтті форм власності, у тому числі і на інформацію і на інформаційні технології, що є суспільними відносинами вільних громадян, засобів масової інформації, підприємств, фірм, інших суб'єктів права;

– по-друге, інформаційні правовідносини – це відносини громадян, ЗМІ, державних органів тощо, передбачені і врегульовані нормами інформаційного права, що виражають ідеї свободи й демократії в інформаційно-правовій сфері;

– по-третє, інформаційно-правові відносини є засобом вирішення завдань у сфері формування єдиного інформаційно-правового простору країни, захисту прав журналістів, інформаційного обміну, зміцнення інформаційної безпеки і багатьох інших.

Слід зазначити, що в інформаційному правовідношенні права й обов'язки тісно пов'язані одне з одним. Суб'єктивному інформаційному праву одного суб'єкта відповідає

обов'язок на стороні іншого. Той, хто користується правами, несе і певну відповідальність, на кого покладаються обов'язки – отримує і певні права. У той же час суб'єктивні інформаційні права, як і суб'єктивні інформаційні обов'язки, безмежні – це завжди межа, міра поведінки, обмежена розпорядженнями правової норми. У змісті інформаційного правовідношення можна виділити встановлені інформаційно-правовою нормою суб'єктивні права й обов'язки суб'єктів (юридичний зміст), а також пов'язану з реалізацією цих прав і обов'язків поведінку суб'єктів (матеріальний зміст). Зміст інформаційного правовідношення у двоєдності його юридичної і матеріальної складових забезпечує рух інформації в інформаційній сфері.

Будучи різновидом правових відносин, вони містять всі основні ознаки правового відношення. У той же час для них є характерною первинність інформаційно-правових норм, оскільки інформаційні правовідносини – результат регулюючої дії відповідної інформаційно-правової норми на це суспільне відношення. Саме тому таке суспільне відношення набуває юридичної форми, тобто стає правовим. При цьому інформаційно-правова норма регулює поведінку сторін суспільного відношення, а також забезпечує кореспонденцію взаємних обов'язків і прав суб'єктів – учасників цього відношення, їх юридичну відповідальність за поведінку, не відповідну встановленням правової норми.

Отже, інформаційні відносини як об'єкт правового регулювання – це такі вольові суспільні відносини, в яких інформація виступає благом, з приводу якого виникають права й обов'язки суб'єктів. Тому інформаційні відносини як об'єкт правового регулювання з'являються не відразу, а на певному етапі розвитку й ускладнення суспільних відносин. Виходячи з викладеного, можна говорити про виникнення стосовно-відособленої групи суспільних відносин – інформаційних відносин, що виділяються за ознакою інформації як об'єкту цих відносин. Дії суб'єктів права, що пов'язані із створенням, передачею, обміном, зберіганням, споживанням, поширенням та іншим оборотом інформації, інформаційних ресурсів, є основними об'єктами правового регулювання (Сабадаш В. Проблемы правового регулирования общественных информационных отношений в условиях информатизации Украины и пути их преодоления // Центр исследования компьютерной преступности. Режим доступа: <http://www.crime-research.ru>).